

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023-19
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

ВІДГУК

**офіційного опонента Агапової Олени Валеріївни на дисертацію
Редіної Поліни В'ячеславівни «Організаційно-правові засади управління
вищою освітою в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі права 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Гармонізація вітчизняного законодавства з європейським спричинило необхідність наближення системи управління вищою освітою в Україні та окремі її стандарти до західноєвропейських. Якісна, доступна та стійка до різноманітних викликів вища освіта стане запорукою майбутнього розвитку всієї країни, як в економічному, так і в соціальному аспекті. Важливість розвитку та поліпшення вищої освіти підкреслюється також й наявністю різних програмних документів на державному рівні. Серед них можна виокремити Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджені Указом Президента України від 30.09.2019 року № 722/2019, Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 р., затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. Наукові розвідки спрямовані на дослідження організаційно-правових засад управління вищою освітою в Україні мають сприяти теоретичному підґрунтю подальшого нормотворчого процесу. Відзначимо, що на сьогодні комплексного наукового дослідження згаданого аспекту не проводилося. У науці адміністративного права є окремі наукові праці, присвячені дослідженню проблем адміністративно-правового регулювання освітньої діяльності в Україні або ж деяким аспектам публічного адміністрування вищої освіти та його правової основи.

Втім, саме організаційно-правові засади управління вищою освітою в Україні предметом комплексного наукового дослідження не були, все вищенаведене і зумовлює актуальність обраної теми дисертаційної роботи Редіної П. В.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна зумовлюється високим науково-теоретичним рівнем та практичною значущістю положень та висновків, одержаних за результатами проведеного наукового дослідження.

Мета дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на підставі аналізу чинного законодавства про вищу освіту і практики його застосування, наукових положень у цій царині, розкрити зміст управління вищою освітою в Україні, особливості його організації та правового забезпечення, визначити шляхи вдосконалення управлінської діяльності у сфері вищої освіти та її правового регулювання.

Для досягнення поставленої мети авторкою було охарактеризовано вищу освіту як об'єкт управління в Україні; висвітлено історико-правовий розвиток вищої освіти як особливого об'єкту управлінської діяльності на теренах України; надана характеристика правового регулювання управління вищою освітою; розкрито зміст та ознаки управління вищою освітою в Україні; виокремлено функції, форми і методи управління вищою освітою в Україні; визначено систему суб'єктів управління вищою освітою в Україні та охарактеризовано їх правовий статус; з'ясовано роль студентського самоврядування в управлінні вищою освітою в Україні; узагальнено зарубіжний досвід організаційно-правових засад управління вищою освітою та перспективи його запозичення в Україні; сформульовано пропозиції розвитку організаційно-правових засад управління вищою освітою в Україні.

Методологічну базу дисертаційної роботи формують загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно розглянути об'єкт та предмет дослідження та вирішити поставлені завдання.

Зокрема, історико-правовий метод було використано при вивченні становлення та розвитку вищої освіти як об'єкта управління на теренах України та еволюції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти; системно-структурний метод – задля здійснення характеристики та аналізу нормативно-правових актів, що регулюють діяльність суб'єктів управління у сфері вищої освіти; порівняльно-правовий метод використано при аналізі зарубіжного досвіду управління вищою освітою в організаційно-правовому аспекті; формально-логічний дозволив з'ясувати зміст управління вищою освітою в Україні; метод прогнозування застосовано при окресленні шляхів удосконалення організаційно-правових засад управління вищою освітою в Україні; застосування методу сходження від абстрактного до конкретного і логіко-семантичного методу дозволило поглибити понятійний апарат у сфері управління вищою освітою, сформульовано дефініції понять «вища освіта як об'єкт управління», «студентське самоврядування», «публічне управління вищою освітою за участю громадськості», було виокремлено ознаки, функції та форми управління вищою освітою в Україні, класифіковано суб'єктів управління вищою освітою; герменевтичний метод застосовано з метою інтерпретації думок учених у сфері організації та правового забезпечення управління вищої освіти та змісту положень законодавства у цій сфері.

Емпірику дослідження складають матеріали практичної діяльності та статистичні дані, акумульовані Міністерством освіти і науки України, Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти та іншими органами публічної влади.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у адміністративно-правовій науці України комплексним дослідженням, присвячене визначенню змісту управління вищою освітою в Україні, особливостям його організації та правового забезпечення, у результаті чого дисертанткою було надано пропозиції щодо шляхів вдосконалення управлінської діяльності у сфері вищої освіти в Україні та її

правового регулювання.

За результатами проведеного дослідження здобувачкою сформульовано низку нових наукових положень, висновків, рекомендацій та пропозицій, зокрема: уперше запропоновано розуміти вищу освіту як об'єкт управління у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні («компетентнісно-цільовий» підхід) вища освіта – врегульована законодавством діяльність уповноважених на те суб'єктів, що спрямована на забезпечення здобуття особами у закладах вищої освіти, (наукових установах) сукупності знань, умінь та інших компетентностей відповідно до встановлених рівнів, галузей знань та спеціальностей. За такого розуміння вищої освіти виокремлені її інституційний, кадровий, навчальний, науковий та інші компоненти. У вузькому сенсі («компетентнісно-результатний» підхід) вища освіта – сукупність знань, умінь та інших компетентностей згідно певних рівнів, галузей знань, спеціальностей. У межах такого підходу можливим є виділення стандартно-нормативного та конкретно-індивідуального аспектів вищої освіти; обґрунтовано, що в умовах кризового стану вищої освіти, який поглиблений спочатку пандемією COVID-19 і слідом істотно повномасштабною військовою агресією проти України, необхідним є функціонування механізму антикризового управління вищою освітою. Запропоновано антикризові заходи, що дозволять забезпечити збереження вищої освіти, її стабілізацію та розвиток у воєнний та післявоєнний періоди, їх реалізацію слід покласти на систему суб'єктів як цивільної складової (Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України), Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (далі – НАЗЯВО) тощо), так і військової (Міністерство оборони України (далі – Міноборони), Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС), Державну службу з надзвичайних ситуацій України, військові адміністрації та ін.), з координацією Міністерством освіти і науки України у межах спеціально створеної Міжвідомчої комісії з антикризового управління освітою та наукою в Україні; доведено, що термін «державно-громадське управління освітою», який

використовується в законодавстві про освіту та наукових джерелах, не є логічно обґрунтованим і має бути переглянтий. Доцільно використовувати термін «публічне управління вищою освітою за участю громадськості» та розуміти це поняття як відповідну виконавчо-розпорядчу діяльність у сфері управління вищою освітою органів державної влади та місцевого самоврядування за участі інститутів громадянського суспільства; визначено, що студентське самоврядування необхідно тлумачити як категорію, яка може бути використана для позначення кількох правових явищ, які відображають різні боки розглядуваного феномену, а саме як: суб'єктивне право студента на участь в управлінні у сфері вищої освіти; форму громадського управління у сфері вищої освіти; організовану діяльність студентів.

Крім того, дисертанткою удосконалено: наукові підходи щодо правового регулювання управління вищою освітою. Наголошено, що нормативно-правове регулювання управління вищою освітою здійснюється нормами адміністративного права, що об'єднуються в один правовий інститут як складову підгалузі адміністративно-освітнього права у межах комплексної галузі освітнього права; теоретичні положення щодо розмежування таких понять як «вища освіта» та «освіта дорослих». Проведений аналіз показав, що поняття «вища освіта» та «освіта дорослих» є тісно пов'язаними, але не тотожними. Ці поняття є порівнюваними та перебувають у логічному відношенні перетину – обсяг понять «вища освіта» та «освіта дорослих» співпадає лише частково. Співвідношення таких понять можна відтворити так: «не будь-яка вища освіта є освітою дорослих» (здобувачами вищої освіти можуть бути і не дорослі особи) та «не будь-яка освіта дорослих є вищою освітою» (освіта дорослих, крім формаційної (вищої) освіти, охоплює й низку інших складників – компенсаторну освіту, стажування тощо); теоретичне уявлення про систему суб'єктів управління вищою освітою в Україні, під якою слід розуміти побудовану на стійких взаємозв'язках внутрішнього і зовнішнього характеру розгалужену сукупність органів публічної адміністрації (органів державної влади та місцевого самоврядування),

самоврядних організацій та органів громадського самоврядування, які здійснюють цілеспрямований вплив на відповідну сукупність правовідносин, що виникають у сфері освіти, який характеризується специфічними формами та методами управління, і спрямований на забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах.

До надбань здійсненого Редіною П. В. дослідження також слід віднести обґрунтування того, що набуття чинності Законом України «Про адміністративну процедуру» дозволить уніфікувати загальні засади ліцензійних, акредитаційних та інших процедурних взаємовідносин фізичних та юридичних осіб із суб'єктами управління вищою освітою, встановити стандарти правового статусу фізичних та юридичних осіб як учасників адміністративних процедур у сфері вищої освіти.

Заслуговує на схвальну оцінку висновок дисертантки щодо використання в Україні досвіду держав-членів Європейського Союзу у сфері розвитку дистанційної освіти (вдосконалення її організаційно-правового забезпечення, утворення окремих ЗВО або підрозділів ЗВО із дистанційної освіти, підготовка та акредитація спеціальних освітніх програм дистанційного навчання, розбудова специфічної системи забезпечення якості дистанційної освіти та контролю результатів навчання тощо). Заслуговує на підтримку також теза авторки, що вдосконаленню моделі фінансування закладів вищої освіти в Україні сприятиме аналіз та впровадження зарубіжного досвіду стосовно формального розподілу бюджетних коштів між закладами вищої освіти з огляду на показники кількості студентів, результатів наукової діяльності, рейтинги міжнародного визнання закладами вищої освіти тощо, а також щодо розширення та диверсифікації джерел їх доходів.

Позитивно оцінюється уявлення авторки про перспективу реформування законодавства України про освіту. У перспективі реформа законодавства України про освіту пов'язується нею із розробкою та ухваленням Освітнього кодексу України, що дозволить завершити формування галузі освітнього права, а також сприятиме систематизації норм,

які регулюють управління вищою освітою, їх вдосконаленню, усуненню дублювання нормативних приписів різних освітянських законів, що закріплюють повноваження органів публічного управління у сфері вищої освіти.

В цілому обґрунтованість і достовірність наукових результатів дисертаційної роботи Редіної П. В. обумовлюється належним і достатньо якісним підбором емпіричної, наукової та нормативної бази дослідження, вдалою структурою дисертації, яка відображає логіку викладу змісту дослідження. Заслужує на схвалення чималий обсяг джерельної бази дослідження та апробація результатів дисертаційної роботи.

Викладені в дисертаційній роботі висновки, рекомендації та пропозиції мають наукове значення, можуть бути використані в законотворчій, практичній діяльності та в навчальному процесі.

У зв'язку з вищенаведеним, можна стверджувати, що дисертантка повною мірою виконала поставлені наукові завдання, досягнула сформульованої мети, а отримані результати дослідження є належно обґрунтовані, достовірні та характеризуються достатнім рівнем наукової новизни.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані у дисертації, достатньо повно викладені у дванадцяти наукових публікаціях, у тому числі: три статті – у фахових виданнях України, дві статті – у зарубіжних виданнях, що індексується міжнародними наукометричними базами даних; п'ять тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Дотримання академічної доброчесності.

Вивчення представленого рукопису дисертації Редіної П. В. на тему «Організаційно-правові засади управління вищою освітою в Україні», дозволяє зробити висновок про відсутність підстав констатувати допущення дисертанткою порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

В цілому позитивно оцінюючи проведену наукову роботу, необхідно зазначити, що дисертаційна робота містить й низку положень, які мають дискусійний характер, а саме:

1. На стор. 44 здобувачка виокремлює за суб'єктом здійснення управлінського впливу наступні види управління вищою освітою: а) державне управління вищою освітою; б) муніципальне управління; в) приватне управління вищою освітою; г) громадське управління вищою освітою. Разом з тим не можна встановити, зважаючи на правовий статус Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, до якого саме виду управління з вищенаведеної класифікації можна віднести управлінський вплив, що здійснюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

2. Дисертаційна робота лише б збагатилася від дослідження питання стійкості закладів вищої освіти в умовах воєнного стану, адже авторка приділила увагу в цілому антикризовим заходам в умовах війни в управлінні вищою освітою, проте говорячи про дуальність правового статусу закладу вищої освіти, доцільним було б звернути увагу саме цьому актуальному питанню.

3. У підрозділі 2.2. «Адміністративно-правовий статус Міністерства освіти і науки України» дисертантка приділяє увагу дослідженню сутності та характерним рисам «адміністративно-правового статусу», висвітлює думки науковців щодо розуміння цього складного правового поняття, проте не наводить у результаті своїх наукових пошуків власну позицію та не визначає дефініцію «адміністративно-правового статусу Міністерства освіти і науки України». Тому хотілося б почути думку П. В. Редіної щодо визначення цього поняття.

4. У роботі дисертантка оперує таким поняття як «повноваження, які мають владно-управлінський характер» (стор. 162) разом з тим пояснення щодо його змістовного наповнення здобувачкою не надано, це зумовлює

необхідність надання додаткових роз'яснень з цього питання задля з'ясування власного бачення авторки.

Загальний висновок.

Разом із тим, висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи і не применшують значущість її результатів для науки адміністративного права.

Вивчення результатів наукового дослідження Редіної П. В. дає можливість стверджувати, що дисертація на тему «Організаційно-правові засади управління вищою освітою в Україні» є самостійною, завершеною науковою працею, відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, в якій отримано нові науково обгрунтовані теоретичні та практичні результати, що розв'язують важливу наукову проблему, не містить ознак порушення академічної доброчесності. З урахуванням зазначеного її авторка Редіна Поліна В'ячеславівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

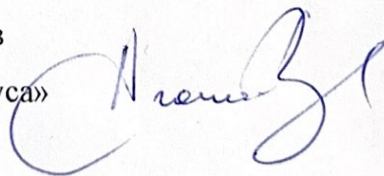
кандидат юридичних наук,

завідувачка сектору міжнародного співробітництва та роботи з іноземцями

Національного наукового центру

«Інститут судових експертиз

ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

Олена АГАПОВА

Особу та підпис О.А.Агапова

Зв'язує керівника

О.А.Агапова
28.12.2023